

Передрій О. І.,

к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Дзюбинський А. В.,

к.е.н., доц., доцент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

КОНТРАБАНДА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті подана кримінальна характеристика контрабанди наркотиків, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів або підроблених ліків як злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Відзначено, що на державному рівні немає єдиної системи моніторингу ситуації з незаконним обігом наркотиків, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, викликаних невідповідною координацією діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та асоціацій громадян у боротьбі з наркоманією, незаконним обігом наркотиків, психотропних речовин і прекурсорів.*

Ключові слова: контрабанда, наркотичні засоби, злочинність, психотропні речовини, структура прекурсорів, динаміка злочинності.

Peredriy O. I.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Studies and Expertise in Customs Business, Lutsk National Technical University, Lutsk

Dzyubynskiy A. V.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Studies and Expertise in Customs Business, Lutsk National Technical University, Lutsk

SMUGGLING OF NARCOTIC DRUGS THROUGH THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE

***Abstract.** The article focuses on criminal characteristic of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors as well as counterfeit medicines smuggling, as crimes related to the illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors. It is noted that at the state level there is no unified system for monitoring the illicit trafficking of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors caused by inappropriate coordination of activities of state bodies, local self-governments, enterprises, institutions, organizations and public associations in combating drug addiction, illicit trafficking of drugs, psychotropic substances and precursors.*

Key words: smuggling, narcotic drugs, crime, psychotropic substances, structure of precursors, dynamics of crime.

Постановка проблеми. Проблема боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин залишається вкрай важливою у нашій країні. На сьогодні наркобізнес став частиною світової економіки і регулюється законами попиту та пропозиції, що зумовлює значне зростання

злочинності у зовнішньоекономічній сфері, зокрема і контрабанди. Саме тому в системі виявлення та припинення контрабандної діяльності митних органів України особливе місце посідає питання протидії контрабанді наркотичних та психотропних речовин, активної боротьби з наркобізнесом.

Ситуація, що склалася на митному кордоні України, переконливо свідчить про намагання транснаціональних і регіональних наркосиндикатів, а також міжнародних і національних терористичних угруповань використати територію нашої держави для нелегальних транзитних перевезень великих партій наркотиків з Південноазійського регіону в Західну Європу, а також боєприпасів у райони військових конфліктів і політичної нестабільності (Кавказ, Середня Азія, Близький Схід тощо) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню дослідження зазначеної проблеми у своїх роботах приділяли увагу такі науковці: О. Бантишев, В. Тимошенко, Е. Расюк, М. Легецький, О. Литвак, О. Литвинов, О. Наден, В. Романюк, Р. Павленко, С. Сорока, Є. Скулиш, О. Шамара та ін., проте ці праці мають виключно юридичний напрямок, не зачіпаючи аспектів митної справи. Разом із тим, сьогодні науковцями не приділяється належна увага дослідженню питань застосування зловмисниками нетипових способів контрабанди, до яких вони змушені вдаватися для забезпечення безпеки переміщення предмета контрабанди

Постановка завдання. Актуальність теми визначає мету статті, яка полягає в аналізі чинників та тенденції щодо незаконного обігу наркотиків, які впливають на зростання обсягів контрабанди.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічно вигідне географічне розташування України використовується для переміщення не тільки легітимних вантажів. Аналізуючи випадки затримань наркотиків за напрямками переміщень, можна зробити наступні висновки.

Першим і найважливішим етапом боротьби є виявлення фактів контрабанди тому, що це дає поштовх для реалізації норм кримінального права шляхом ініціації кримінального процесу. Ініціація митними органами кримінального процесу в справах про контрабанду переважно здійснюється шляхом безпосереднього виявлення ознак даного злочину. З цією метою у структурі митниць було створено спеціальні підрозділи. Разом з тим, необхідно зазначити, що наявність спецпідрозділів не виключає обов'язку всіх інших підрозділів митних органів виявляти факти контрабанди при виконанні своїх службових обов'язків. У практиці діяльності митних органів варто застосовувати нові технічні засоби для фіксації доказової інформації (вербальну, графічну, предметну, образну) [4]. Перспективою експрес-аналізу наркотичних засобів буде оснащення пересувних лабораторій портативною технікою на основі газових хроматографів і спектрофотометрів, пов'язаних із малогабаритними комп'ютерами, призначених для якісного і кількісного аналізу широкого класу органічних сполук у газоподібних і рідких пробах у лабораторних і польових умовах [2, 6].

Ще одним проблемним питанням контрабанди наркотичних засобів та психотропних речовин є недосконалість формування "Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів". На сьогодні немає чіткої процедури визначення необхідності запровадження заходів

контролю, а саме: порядку формування Переліку. Відсутність нормативного затвердженого механізму не сприяє адекватному реагуванню на виклики наркозлочинності та прийняттю виважених рішень щодо речовин або засобів, які у разі нецільового використання можуть бути предметом зловживання.

Як приклад можна навести ситуацію, яка склалася з внесенням до Переліку ряду речовин, які містяться у лікарських та ветеринарних препаратах, що призвело до обмеження можливостей їх доступності при наданні легітимної медичної та ветеринарної допомоги [5, 7].

В Україні моніторинг наркоситуації здійснюється на підставі матеріалів відповідних суб'єктів наркополітики, які володіють даними у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу: Адміністрації державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Експертних служб Служби безпеки і Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України та деяких інших структур. У процесі моніторингу наркоситуації виявлено, що найбільш небезпечними є наступні причини та тенденції щодо незаконного обігу наркотиків:

1. Використання території України, її портової інфраструктури для транзиту наркотиків до Західної Європи. Контрабанда кокаїну за різними схемами з країн Латинської Америки в Україну як для споживання на внутрішньому ринку, так і з метою транзиту до інших країн.

2. Розширення кількості видів та контрабандних поставань синтетичних наркотиків із Нідерландів, Польщі, Литви, Китаю, зокрема стимуляторів амфетамінового ряду та аналогів психотропних речовин.

3. Намагання організованих злочинних груп налагоджувати канали контрабандного переміщення метадону з Росії та Республіки Білорусь.

4. Контрабандне постачання з Угорщини до України екстракційного опію з метою його подальшого збуту.

5. Внутрішнє виробництво наркотиків рослинного походження (виросування маку та конопель), а також налагодження виробництва синтетичних наркотиків та психотропних речовин у лабораторних умовах з метою подальшої реалізації на території України та контрабандного переміщення до суміжних країн.

6. Поширення незаконних операцій із сильнодіючими лікарськими засобами та контрабанда фальсифікованих лікарських засобів з Китаю та Індії до України.

7. Насичення ринку різноманітними лікарськими засобами іноземного виробництва, що містять речовини наркотичної дії, зокрема паратрал, терофун, бупренорфін (у т.ч. отриманий із пігулок "Субутекс"), кетамін, колдак, трайфед тощо.

8. Використання мережі Інтернет та мобільних месенджерів для розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин, у т.ч. нових психоактивних речовин.

Основною причиною предметної уваги території нашої держави з боку міжнародних злочинних угруповань наркобізнесу є вигідне географічне розташування (спільний кордон з ЄС, вихід до Чорного й Азовського морів), розвинута інфраструктура морських та повітряних портів.

Територію України використовують переважно як транзитну зону, зокрема для контрабанди кокаїну з країн Латинської Америки та Європи, героїну – з країн Азії, синтетичних психотропних речовин – з Китаю, метадону – з Білорусії та Росії.

Упродовж 2015-2016-2017 рр. регіональними митницями ДФС було зафіксовано 970-1122-1248 випадків порушень митних правил, які пов'язані з контрабандою наркотичних засобів та психотропних речовин. Упродовж 2016 року митницями ДФС виявлено 1 122 факти незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (за 2015 рік виявлено 970 фактів). Найбільша кількість випадків затримань припадає на автомобільний вид транспорту – 540, залізничний – 106, авіаційний – 31, морський – 23, поштовий зв'язок – 383, пішки – 39 випадків. Кількість фактів виявлення за напрямком переміщення: ввезення – 830, вивезення – 292. Виявлено випадків незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів на кордоні з Російською Федерацією – 221, з Молдовою – 182, з Республікою Білорусь – 132, з Угорщиною – 85, з Польщею – 72, з Румунією – 15 та з Словаччиною – 10. З метою встановлення джерел і каналів переміщення наркотичних засобів та осіб, які беруть у цьому участь, відповідно до ст. 456 “Контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” Митного кодексу України оперативними підрозділами правоохоронних органів України спільно з підрозділами митниць ДФС проведено 76 контрольованих поставок зазначених речовин.

Протягом 6 місяців 2018 року митницями ДФС виявлено 371 факт переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів з порушенням митного законодавства. Митницями ДФС виявлено: кокаїну – 14,6 кг, героїну – 5,3 кг, екстракційного опію – 20,3 кг, 2 859 таб., 457 капс., 22 амп. інших наркотичних засобів; 5,4 кг, 43 767 таб., 2014 капс., 20 амп., 0,02 л психотропних речовин; а також 1407 кг, 16522 л, 28 994 табл. прекурсорів.

Переважає частка контрабанди припадає на психотропні речовини. Особливої популярності серед споживачів заборонених наркотиків набувають нові психоактивні сполуки (курильні суміші, солі для ванн, психоактивні гриби тощо). Надходять ці наркотики на ринок України переважно з Китаю, Індії та інших країн Центральної Азії, з використанням міжнародних поштових та експрес-відправлень. Також звертає на себе увагу щорічне збільшення фактів незаконного переміщення

наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – наркотики) з використанням поштових та експрес-відправлень (далі – поштові відправлення). Так, у 2014 році було виявлено 101 факт незаконного переміщення наркотиків з використанням поштових відправлень, що складало 9% від загальної кількості зазначених правопорушень, у 2015 році – 189 фактів (19%), у 2016 році виявлено 383 зазначених факти (34%). Збільшення випадків використання поштових відправлень для незаконного переміщення наркотиків пояснюється наступними чинниками:

— можливістю пересилання поштових відправлень на адресу осіб, що не задіяні у злочинній діяльності;

— відсутністю відправника чи одержувача під час здійснення митного контролю поштового відправлення;

— виникнення труднощів у правоохоронних органів щодо збору доказів у випадку виявлення злочину, встановлення умислу на незаконне пересилання, причетність одержувача до зазначеного злочину та ін.

Найбільша кількість фактів виявлення наркотиків у поштових відправленнях із таких країн: Нідерланди, Ізраїль, Німеччина, Китай, Таїланд.

У сфері міжнародного співробітництва державними службами України здійснюється системна і різнопланова співпраця у сфері протидії транснаціональній наркозлочинності та контрабанді наркотиків із партнерськими правоохоронними органами і спецслужбами інших країн, спрямована на реалізацію спільних заходів та вивчення кращого зарубіжного досвіду. Так, у січні 2018 року між Державною фіскальною службою, Державною прикордонною службою України та Департаментом політичного аналізу та громадських зв'язків Управління з наркотиків та злочинності (УНЗ) ООН було підписано Меморандум про взаєморозуміння. Укладення Меморандуму стане правовою основою для реалізації проекту міжнародної технічної допомоги у рамках впровадження в Україні Програми з контролю за контейнерами (Container Control Programme). Основними донорами Програми виступають країни ЄС, Європейська Комісія, Канада та США. Програма є частиною заходів ООН у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю.

Зважаючи на значний транзитний потенціал території України загалом та, зокрема, її морських портів, приєднання до зазначеної Програми стане дієвим інструментом підвищення безпеки контейнерних перевезень територією нашої держави. Це також сприятиме створенню у морських портах окремих відділів у складі експертів з різних правоохоронних структур (митних та прикордонних служб, адміністрації порту, поліцейських органів та ін.). Експерти матимуть можливість пройти спеціальне навчання та підготовку. Підрозділи будуть оснащені необхідним офісним обладнанням та підключені до інформаційної системи Container COMM, яка впроваджена та адмініструється ВМО з метою обміну інформацією про переміщення контейнерів з високим ступенем ризику.

Так, у рамках перспективи приєднання до Програми вже створені підрозділ портового контролю та оперативна група у пунктах пропуску через державний кордон України “Одеський морський торговельний порт” та “Бориспіль-аеропорт” (Airсargo) відповідно.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Контрабанда наркотичних засобів є злочином із високим ступенем суспільної небезпечності, яка полягає в тому, що цим злочином завдаються збитки національним інтересам держави, оскільки йдеться про руйнування фізичного і морального здоров'я нації, її генофонду, інтелектуального потенціалу суспільства. Цей злочин сприяє поширенню такого негативного явища, як наркотизм. Завдається істотна шкода економічно-господарській діяльності держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ummdca.org.ua>.
2. Сорока С. О. Об'єкт контрабанди наркотичних засобів: дискусійні питання / Сорока С. О. // Митна справа. – 2011. – №2. – С. 70-75.
3. Ємченко І. В. Експертиза наркотичних, отруйних та вибухових речовин : підручник / І. В. Ємченко, О. І. Передрій, М. Ю. Барна. – Львів : В-во ЛКА, 2014. – 428 с.
4. Косміна Н. М. Алгоритм дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів / Косміна Н. М. // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2012. – № 12. – С. 245-253.
5. Грень Р. Р. Сучасний стан злочинності в Україні у сфері обігу наркотичних засобів. Порівняльно-аналітичне право / Грень Р. Р. – Ужгород : УНУ, 2016. № 2. С. 197–200.
6. Serious Organised Crime Agency and Scottish Drugs Enforcement Agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://derekthomas2010.wordpress.com/2013/07/20/>.
7. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серп. 2013 р. № 735-р [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show-/735-2013-%D1%80/para8#n8>.

8. Всемирный доклад о наркотиках, резюме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/wdr2015/WDR15_ExSum_R.pdf.

9. Шевчук О. М. Державний контроль за обігом наркотиків : моногр. / О. М. Шевчук. – Х. : Право, 2013. – 408 с.

10. Передрій О. І. Експертиза наркотичних та вибухонебезпечних речовин [Текст] / О. І. Передрій. – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – 238 с.

REFERENCES

1. Natsional'nyj zvit za 2017 rik schodo narkotychnoi sytuatsii v Ukraini (za danymy 2016 roku). Pohlyblyenyj ohliad narkosytuatsii v Ukraini [Online], available at: <http://http://www.ummdca.org.ua>.
2. Soroka, S. O. (2012), Ob'iekt kontrabandy narkotychnykh zasobiv : dyskusijni pytannia, Mytna sprava, vol. 2, pp. 70-75.
3. Yemchenko, I. V. Peredriy, O. I. and Barna, M. U. (2014), Ekspertyza narkotychnykh, otrujnykh ta vybukhovyykh rečovyn, Izdatel'stvo LKA, L'viv.
4. Kosmina, N. M. (2012), Alhorytm doslidzhennia narkotychnykh zasobiv, psyhotropnykh rečovyn ta prekursoriv, Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky, vol. 12, pp. 245-253.
5. Hren', R. R. (2016), Suchasnyj stan zlochynnosti v Ukraini u sferi obihu narkotychnykh zasobiv. Porivnial'no-analitychne pravo, UNU, Uzhhorod, № 2, pp. 197-200.
6. Serious Organised Crime Agency and Scottish Drugs Enforcement Agency [Online], available at: <https://derekthomas2010.wordpress.com/2013/07/20/>.
7. Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky schodo narkotyktiv na period do 2020 roku [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80/para8#n8>.
8. World Drug Report, Summary [Online], available at: https://www.unodc.org/documents/wdr2015/WDR-15_ExSum_R.pdf.
9. Shevchuk, O. M. (2013), Derzhavnyj kontrol' za obihom narkotyktiv, Pravo, Kharkiv.
10. Peredrij, O. I. (2012), Ekspertyza narkotychnykh ta vybukhonebezpechnykh rečovyn, LNTU, Lutsk.